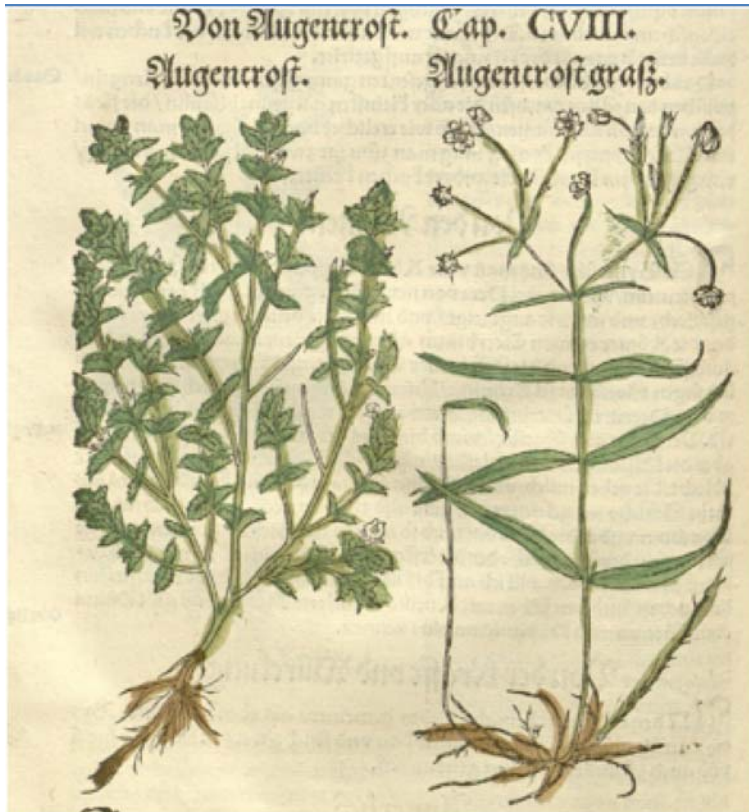

H. Bock: Kreuterbuch, 1560, Von Augentrost.

Geschreven en vertaald door Nico Koomen.

Von Augentrost. Cap. CVIII.

So vil l nder, so vil namen der kre tter. Die N rembergische Apoteker haben jren besondern Augentrost, welchs nichts anderst ist dann ein gr plin mit gewerben, gleychs weit von einander gesetzt. Das rund stengelin w rt spannen lang, ist auff den seitten an den gewerblin mit zweien [285] scharpffen schneidenden spitzen bletlin bekleidet, ein jedes bletlin einer vogel zungen oder Specht zungen gleich, je zwei gegen einander gesetzt an den gewerben des stengels. (Locus.) Das w rtzlin ist sehr d nn, als ein netz faden, verkreucht sich auff den mo echten feuchten gr nden, in den schattechten hecken und sandechten rechen. (Tempus.) Im end des Aprillen gewint es schnee weisse violen ein jede wol mit v.bletlin, ein jedes bletlin der violen mit einem aufgeschnitten kerfflin, auf disen violen werden runde bollen wie am Flachpkraut, voller samen.

(2.) Das ander edel Augentrost der Strapburger,

Van ogentroost. Kapittel 107.

Zo veel landen, zo veel namen der kruiden. De Nurembergse apothekers hebben hun bijzondere ogentroost welke niets anders is dan een grasje met wervels, gelijk wijd van elkaar gezet. Dat ronde stengeltje wordt zeventien cm lang en is aan de zijden van de wervels met twee [285] scherpe snijdende spitse blaadjes bekleed, elk blaasje een vogeltong of specht tong gelijk, elke twee tegen elkaar gezet aan de wervels van de stengel. Dat worteltje is zeer dun zoals een net vezel, verkruipt zich op de mosachtige vochtige gronden, in de beschaduwde hagen en zanderige rekken. In eind van april gewint het sneeuw witte violen en elke wel met 5 blaadjes, elk blaasje van de viool met een uitgesneden kerfje, uit deze violen worden ronde bollen zoals aan vlaskruid vol zaad.

De andere edele ogentroost van de Straatsburgers draagt ook witte bloempjes, kleiner dan de ogenoemde en inwendig der

tregt auch weisse blümlin, kleiner dann die obgemelt, und jnwendig der blümlin mit gäl gesprengt, das Augentrost ist ein drauschelechts schóns steudlin spannen lang, wie ein kleins holtseligs beumlin mit vilen ástlin und kleinen bletlin bekleidet, die seind schwartzgrün, zerschnitten wie die bletter am Hagdorn, eind jedes bletlin würt nit hellers breitt, wachþt auff den dürten wysen, unnd graþechten rechen an den strassen.

(3.) Das dritt augentrost hat blo milchfarbe kleine blümlin oder violen, nit grösser dan der blo Gauchheil, findt man auch auff den wysen, spannen hoch, die bletter seind lind, feipt unnd weich, vergleichen sich den Dausent gulden bletlin, wa aber diþ kraut auff den wasser gestaden funden würt, wachþt es fast lang, etwan zweier elen hoch mit langen feipte blettern, wie der brüch Weiden.

(4.) Das vierdt Augentrost mit den milch bloem blümlin, so etwan inn den krautgärten, als andere unkreütter außgeiettet wüdt, ist dñoben im xciiij.capitel under den kleinen Meüþörtlin beschriben. Noch haben die Hessen jre besondere Augentrost, depgleichen schreibt Hermolaus Barbarus von einer, soll der Bibernell gleich sein mit den bletlin, doch kleiner, unnd meht zerkerfft in Saxifrago Diosc.lib.iiij.

Von den Namen.

Dise kreütter nent man alle (wie angezeigt) Augentrost, zñ Latin Ocularia herba, Ophthalmica und Euphrasia, soll das kraut Adhil sein, von welchem die newen vil meinung haben, einer will Euphrasia soll Capilago sein, der ander wills herbam Verulam deuten. Besehe Nicol.und Manl,de confect.

(Ocularia. Euphrasia. Adhil.)

Das erst und weiß Nürenbergisch Augentrost nent man im Wapgaw Teuffels blumen, auß was ursach weiß ich nit, ettliche kreütter meister wóllen das Gramen deütten. (Gramen.) Die andern zwei mit den weissen und bloen blümlin, nent man allenthalben Augentrost, und das dritt in den gärten, nennen ettlich Meüþörtlin das wild, und ettliche das wild Augentrost.

Das zweit Strabburger Augentrost hab ich für das aller best gehalten.

Von der Krafft und Würckung.

Die kreütter so man Augentrost nennt, werden alle sampt zñ den hitzigen und auch den

bloempjes met geel gevlekt, dat ogentroost is een bossig schoon struikje van zeventien cm lang zoals een klein lieflijk boompje met vele takjes en kleine blaadjes bekleedt, die zijn zwartgroen, gesneden zoals de bladeren aan meidoorn, elk blaadje wordt geen dubbeltje breed, groeit op de droge weiden en grasachtige rekken aan de straten.

Dat derde ogentroost heeft blauw melkkleurige kleine bloempjes of violen, niet groter dan de blauwe guichelheil, vindt men ook op de weiden, zeventien cm hoog, de bladeren zijn zacht vet en week, vergelijken zich de duizend gulden blaadjes, waar echter dit kruid op de waterranden gevonden wordt groeit het erg lang, ongeveer 140cm hoog met lange vette bladeren zoals de breukwilg.

De vierde ogentroost met de melk blauwe bloempjes wat in de kruidentuinen zoals andere onkruiden uitgeroeid wordt is boven in 93ste kapittel onder de kleine muizenootjes beschreven. Noch hebben de Hessen hun bijzondere ogentroost, desgelijks schrijft Hermolaus Barbarus van een dat zou de bevernel gelijk zijn met de blaadjes, doch kleiner en meer gekerfd in Saxifrago Dioscorides libro 4.

Van de Namen.

(**Stellaria graminea**) Deze kruiden noemt men alle (zoals gezegd) ogentroost, in Latijn Ocularia herba, Ophthalmica en Euphrasia, zou dat kruid Adhil zijn waarvan de nieuwe veel mening hebben, een wil Euphrasia zou Capilago zijn, de andere wil herbam Verulam aanduiden. Bezie Nicolaus en Manlius de confect.

De eerst en witte Nurenbergse ogentroost noemt men in Wasgaw duivels bloemen, uit welke oorzaak weet ik niet, ettelijke kruidmeester willen dat Gramen aanduiden.

(**Euphrasia stricta, Odontites vernus**) De andere twee met de witte en blauwe bloempjes noemt men overal ogentroost en de derde in de tuinen noemen ettelijke muizenootjes de wilde en ettelijke de wilde ogentroost.

De tweede Straatsburger ogentroost heb ik voor de allerbeste gehouden.

Van de kracht en werking.

Die kruiden zo men ogentroost noemt worden alle samen tot de hete en ook de donkere ogen

dunckelen augen gebraucht, zerstoßen, darüber gelegt, oder den außgedruckten safft darein gethon. Aber besser ist es dz man (Hitzige augen) (X) [286] wasser darauff brenne und zu den gemelten presten der augen behalt. Andere krafft und vermögen diser holtseligen blümlin, mögen täglich wargenommen werden unnd an liecht kommen. Ich hab das klein Straburger Augentrost zu der Galsucht warhafftig befunden, ein decoction darauff gemacht mit wein und den siechen warm eingeben. (Galsucht.)	gebruikt, gestoten, daarboven gelegd of de uitgedrukte sappen daarin gedaan. Maar beter is het dat men [286] water daaruit brandt en tot de gemelde gebreken van de ogen behoudt. Andere kracht en vermogen van deze lieflijke bloempjes mogen dagelijks waargenomen worden en aan licht komen. Ik heb dat kleine Straatsburger ogentroost tot de geelziekte waar bevonden, een afkooksel daaruit gemaakt met wijn en de zieke warm ingegeven.
--	--

Dodonaeus;

Van Ogentroost gras kap. XL.

Vorm.

Gramen of ogentroost gras.

(Stellaria graminea)

Ogentroost gras is een geslacht van gras en vrijwel het aller mooiste onder alle gras geslachten waarvan er zeer veel soorten zijn. Die wij in dit huidige boek niet hebben willen beschrijven omdat ze in de medicijnen geen gebruik hebben wat voor ons regen genoeg lijkt te zijn zodat wij een of twee geslachten beschrijven die in de medicijnen gebruikelijk zijn waarvan het ogentroost gras er een is die wij nu voor handen hebben. En dit gras heeft ronde, tere en geknoopte steeltjes die langs de aarde kruipen daaraan groeien uit een lid altijd twee bladertjes die tegenover elkaar staan en die hard, breedachtig en voor scherp zijn. De bloempjes zijn wit en in vijf bladertjes gesneden. Als die afvallen dan groeien daar ronde knopjes die veel op een vlasbolletje lijken waarin het zaad ligt dat zeer klein is. De worteltjes zijn dun, geknoopt, kruipen en van smaak zoet.

Plaats.

Ogentroost gras groeit hier te lande aan de kanten van de velden en onder de hagen en heggen.

Tijd.

In april en in mei wordt het met zijn bloemen gevonden.

Naam.

Gras wordt in Grieks Agrostis genoemd. In Latijn Gramen. Dit geslacht van gras wordt in Hoogduits Augentroostgras genoemd en daar naar in onze taal ogentroost gras.

Natuur.

Alle gras is koud en droog van naturen en vooral dat hier nu beschreven is.

Kracht en Werking.

De wortel van dit gras dat in wijn gekookt en gedronken wordt verzacht de pijn en weedom in de buik laat water maken en de nierstenen rijzen en is zeer goed tegen de druppelplas als het op deze manier gebruikt wordt.

De wortel van dit gras dat met de groen gestampde bladeren gemengd is heelt ook de verse wonden en stelpst het bloeden als het daarop gelegd wordt.

Van Ogentroost kap. xxvi

Vorm.

Eufrasia of ogentroost.

(Euphrasia stricta, de ander is Odontites vernus)

Ogentroost is een klein, laag en mooi kruidje die niet langer dan een zeventien cm hoog wordt. Het is met vele steeltjes en takjes en dik bezet met kleine zwartgroene, rondom gekartelde bladertjes. Zijn bloempjes zijn klein en wit, inwendig met geel en purper bekleet. De wortel is klein, dun en vezelachtig.

Ook vindt men een ander kruid dat ook door sommige ogentroost genoemd wordt, hoewel nochtans dat het geen echte ogentroost is. Die groeit een dertig cm hoog of hoger en heeft ronde steeltjes met veel aangroeiende zijtakjes. Daaraan groeien kleine, smalle, langachtige bladertjes die meestal hangen. Zijn bloemen zijn rood van kleur. De wortel is klein, net zoals de andere ogentroost. En dit hebben wij hierbij willen schrijven en verklaren omdat je het onderscheid van beide zal leren kennen en opmerken en niet de ene voor de andere nemen of gebruiken zal want de tweede ogentroost heeft niet de kracht die de echte ogentroost heeft.

Plaats.

Ogentroost groeit in dorre beemden, grasachtige straten en dorre weiden waar de zon veel schijnt.

Tijd.

Ogentroost begint te bloeien in september en het bloeit tot in oktober toe. In sommige vroege jaren wordt het al in augustus met bloemen gevonden. Als dit kruid bloeit dan zal je het plukken en drogen.

Naam.

Dit kruid wordt in Latijn Euphrasia genoemd en door sommige Ophthalmica en Ocularis, door sommige andere Euphrosyne. In Hoogduits heet het Augentroost. In Nederduits ogentroost. In Frans euphrase.

Natuur.

Ogentroost is warm en droog van naturen tot bijna in de tweede graad.

Kracht en Werking.

Ogentroost die gestampt en op de ogen gelegd wordt of het sap daarvan met wijn uitgeperst en in de ogen gedruppeld neemt weg en geneest de blindheid van de ogen en maakt helder gezicht. Hetzelfde doet ook het poeder dat van drie delen gedroogde ogentroost en een deel gepoederde foelie tezamen is gemaakt waarvan je een lepel vol 's morgens droog of met suiker of met witte wijn inneemt. En als je het op die manier gebruikt dan versterkt het ook zeer de memorie en laat goed onthouden.

Ogentroost die in wijn gekookt en gedronken wordt is ook goed tegen de geelzucht.

De andere ogentroost is nergens nuttig of goed voor en wordt in de medicijnen niet gebruikt.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>